

בשערי ארץ סומלי

הזכרונות הניתנים בזה מוסבים על הפעולות הראשונות של צבאות דרום-אפריקה בחדרם למושבה האיטלקית סומלי, ועל הקרבות שנערכו אז לאורך הנהר ג'ובה. המעבר על פני הנהר היה חגורם המכריע בכל מסע-המלחמה בדרום סומלי. הקורפורל מיכאל בן-אריה נולד בארץ-ישראל במושבה ראש-פינה; בילדותו הגר לדרום-אפריקה וישב שם כעשרים שנה עד שנתגייס עכשו לצבאה.

בין שיחי המדבר מפלסת לה שדרתנו הארוכה את נתיבה. הבריגדה זזה אל ארץ האויב, אל סומלי. לפני יומים השתתפה מחלקתנו* בקרב אפמדו. היינו חלק של פלוגת סיור ואתנו מרגמה בת 3 אינטשים ותותח אנטי-טנקי. תפקידנו היה למשוך אלינו את תשומת לב האויב כדי לגלות את מקום הארטילריה שלו. הצלחנו בשליחותנו זו ואף שבינו נהג איטלקי עם מכונית-המשא שלו. בעת ההיא היינו מקבלים עדיין את השבויים האיטלקים בסקרנות.

בחשכת הלילה עוברים אנו על פני אפמדו הכבושה והשרופה וממשיכים בדרכנו הלאה אל החזית. החום הלוהט מיבש כל טיפת אנרגיה. קשה עד מאד עבודת החפירות וקשה ממנה הצמאון. המים ניתנים במשורה ומובאים ממרחק של למעלה מ-300 מילין (במכוניות-משא נושאות דודים, ההולכות בלי הפסק הלוך וחזור). מחר-ההתקפה, והיום-גלון מים לשתייה, לרחיצה וכו'. ומקמצים אנו בשימושם, כי הלא כן הוזהרנו שהמים הם הגורם החשוב ביותר במלחמה במדבר. זאת הפעם הראשונה נתקפת ארץ זאת מצד המדבר, ממרחק עצום כל כך-וזה בזכות הספקת המים המאורגנת. נצטוינו לנוח היום לפני «שעת האפס». אולם השרב והחום אינם נותנים מרגוע. לפני שקיעת החמה מבארים לנו שוב, את תכנית ההתקפה, וכל נקודה בשטח האויב אשר אנו עומדים להתקיפו. ובלילה-שוב לדרך. בכל רגע מחכים אנו להתקפות ההפתעה של האויב. עלינו להזהר מפני ה«בנדה»**, שתפקידה לבוא במגע ראשון עם התוקף. מן המארב משליכים הם את רמוני-היד המכונים בפיהם «תיבות-דואר», שאחרי כן למדנו לדעת כי הם מקימים רעש רב וגורמים נזק מועט.

מתקרבים אנו אל שטח המטרה. פתאום - מטריירות. כולנו קופצים מעל מכוניות המשא ומשתטחים על הארץ. הפקודה ניתנת: «מרגמות הקרב!» ואחיי: - «הפון!» פלוגה אחת שלנו נמצאת לפנינו, ועד שלא נדע בדיוק את מקומה אין אנו יכולים לפתוח באש. ומאיזה מקום יורה האויב? הלילה ליל ירח חור ושריקות הכדורים פולחות את דממתו. מתחבאים אנו מתחת לשיח, לא הרחק מהמרגמה; אבל שיח זה מושך אליו את אש האויב. אנו מתפזרים ברדיוס של 50 מטרים בערך, לכל הרוחות, ומשתדלים שלא לשכב קרוב למכוניות המשא מפני סכנת הקוששים. לבסוף אנו עונים באש ומוסרים אחד לשני את התביעה לנושא האלונקות: נפצע אחד ואחד נהרג-זה נתפש באש מכונית-היריה וכל קדקדו נחתך. הפקודה ניתנה «לעלות למכוניות!» שוב אני מזהיר את אנשי שלא יצטופפו במקרה שנהיה נתונים באש. אבל אין זאת כי קשה לאדם להתגבר על הרגשת-העדר הטבועה בו, ושוב נוכחתי לדעת מה גדולה אחריותו של הסמל; אותה שעה שהאדם נתון כולו ליצר העדר, הרי הוא מתפלל לפקודה שתבוא, כי יציית לה.

אנו מתקדמים עוד במכוניות מהלך 200 ירדים, בערך. פקודה: «מהמכוניות רד!» ואנו קופצים שוב בצידנו המלא, וממשיכים את דרכנו ברגל. עוברים על יד קן מכונית-היריה שירתה עלינו ושותקה. לאור הכהה של הירח יכולים אנו להבחין בחפצי החיילים האיטלקים, שהשאירם כאן בברחם בחפזון, ובפרדות-המשא האיטלקיות התועות ללא בעלים.

אני מעיר את אוזן הקצין על העובדה, שפלגתנו, פלגת המרגמה, שעליה לשאת את המרגמה

* במחלקה 3 כיתות בנות 14 איש, טרג'נט וקצין; יחד 44 איש.

** «בנדה» הוא השם שניתן ליחידות-הילידים הבלתי-סדירות שהוקמו ע"י הצבא האיטלקי בחבש. - המ'.

ו-30 הפגזים, מפגרת וכי הובטחה לה עזרת הרובאים. ואכן, הרובאים באים לעזרתנו מיד. עברו הימים שבהם התיחסו אלינו בזלזול; עכשו למדו לדעת מה רב ערכה של המרגמה. פלגת המרגמה מתקדמת לאט לאט, כי עמוסה היא מלבד ציוד הרובאים הרגיל של כמה מאנשיה וארגוני התחמושת, גם בשלושת חלקי המרגמה: הקנה והבסיס, הנישאים כל אחד ע"י איש אחד ודו-הרגל המגושם הנישא בשנים. ולאחר שפיגרה במקצת קרה דבר קשה: אבדה המחלקה! אדם שנעלם בין השיחים, אף מרחק של 5 ירדים ממך אין אתה רואה אותו עוד. אבל נדמה לי ששומע אנוכי קול צעדים. אני מאיץ באנשי ומריצם בכיוון זה. ואכן, התחברנו שוב. כך התקדמנו כל הלילה, החל משעה אחת אחר חצות עד 6 בבוקר. לפי התכנית תכבוש פלוגה א' את הכפר ופלוגה ב' את האוירודרום. אנו משמשים עכשו מעין רורבה. אולם לאחר שהן תכבושנה את עמדותיהן, יהיה עלינו ל"טהר" את השטח הנכבש, להתקדם לפנים על פני קודמינו, לחצות את הנהר ולתפוש ראש-גשר מעברו השני. מה נעשה בצד השני – אין אנו יודעים. בנקודה זו היו ההוראות סתומות.

התקרבו אל הדיונה הגבוהה ביותר. בשעה 6 פתחו תותחנו באש. זוהי התחלת עצם ההתקפה. האיטלקים עונים באש עזה ואנו נמצאים בתחומה. אך הנה אנחנו כבר בראש הדיונה. לאחר שהופעל ה"ויקס" (מכונת-היריה הכבדה) גרשנו כוח מועט של איטלקים מחפירות ההגנה שלהם במדרון המשופע, בכיוון אל עבר הכפר. אולם כאן קרנו שוב אותו מקרה בלתי נעים: המחלקה נעלמה. רק ששה אנשים נמצאים אתי; שלושה הנוותרים הם עם המחלקה כולה אשר נעלמה מעינינו. אנה אפנה? – אבל יודע אני שתפקידה של פלוגה א' לכבוש את הכפר, ושל ב' – את שדה התעופה. ובכן אני מסתכל בכיוון לכפר ורואה שפלוגה א' גולשת מתקרבת אליו. מיד זרזתי את אנשי ובררתי להם שיצטרפו עכשו אל פלוגה א'. שוב נוכחתי לדעת עד כמה צריך כל איש בצבא לדעת את תכנית ההתקפה לכל פרטיה.

אנו מתקרבים אפוא אל הכפר ורואים את בחורינו מפלוגה א' כשהם מתפזרים על פני רחובותיו. שריקות הפגזים הולכות ומתגברות. עוד מעט ואנו נמצאים כבר על יד הבתים הראשונים בכפר. פתאום פתחו האיטלקים באש מכל כלי המשחית אשר ברשותם (תותחים, מרגמות, מכונות יריה, רובים וכו'). אנו – המומחים למרגמות – מבינים היטב, מה פירושה של "אש מכוונת", המבטלת כל אפשרות של פעולה בשטח הנפגע. שמענו שפגזיהם אינם טובים ביותר ואינם מתפוצצים, אולם כאן אין אנו רואים זאת...

בקתות הכפר עולות באש. העשן, נוסף לשרב, מתפשט ומחניק. פלוגה א' מתחמקת לצד הדיונות, ואף פלוגה ב' עוזבת את שדה התעופה שנכבש קודם על ידה ומצטרפת בחפזון אל פלוגה א'. אני עומד המום ושואל את עצמי: מה קרה? הבאמת נחלנו כאן מפלה? אנחנו מחוסרי אונים. יש לנו תקוה מועטה להנצל מאש זו. לולא המרגמה ופגזיה יכולים היינו לסגת על נקלה אל החפירות האיטלקיות שעוד בבוקר כבשנו אותן. אך הן לא נשאיר כאן את המרגמה! אני מרים את התיבה על ששת פגזיה ואומר: בואו! כל אחד מרים את משאו וכולם רצים אחרי. עברנו במרוצה כ-50 ירדים והשתטחנו על הארץ.

שנים מאנשי צבאנו מופיעים לפני, ובפיהם השאלה: «הראית את המחלקה שלנו?» – «לא!» – «לאן אתם הולכים?» – «גיתקנו ממחלקתנו». – הצטרפו אלי.

אני מוסר לאנשי: אנו גיסוג לאחר אל החפירות. יש לנו מרגמה עם 9 פגזים. 8 אנשים אנחנו. ברשותנו 800 כדורים. ביד אחד מהשנים שהצטרפו אלינו יש רובה אנטי-טנקי. אחרי אש עזה זאת, שממטירים האיטלקים עלינו, יפתחו בודאי בהתקפה נגדית. נתבצר בחפירות ההגנה ונלחם עד האחרון. דרך אחרת אין.

אנו זוחלים במעלה הגבעה, בו נמצא בית-קברות מוסלמי של אנשי הכפר. אחד הטנקים שלנו מתקרב אלינו. אנו מסתתרים מאחורי גל אבנים של קבר שנכרה לא מכבר. רואים אנו שהטנק מושך אליו-אלינו אש של תותח איטלקי. אחד מהקבוצה שלי פותח באוור מליו הגדוש וממטיר

על הסנק את כל הקללות והגידופים שעולים על דעתו. הוא גם צועק בקול רם: לך מכאן! ופתאום מכונת יריה פותחת עלינו באש. כדורים מנתרים מעל לראשינו בגובה של $\frac{1}{2}$ מטר בערך. אין לנו כאן מחסה טוב, כי שוכבים אנו במדרון ההר. אני מצוה על אנשי ל"קבור» את ראשיהם באדמה. נדמה, שמי שהוא מפלוגה ב' טעה ופתח באש עלינו. אני מתרומם וצועק בכל כוח גרוני: «למען ה' הפסק!»? אולם – ללא הועיל. לפתע פתאום מתקדם הסנק במהירות רבה אל הכפר. תודה לאל, נפטרנו ממנו! – רק לעת ערב נודע לי, שהסנק מעך את קן מכונת-היריה שירתה עלינו... אנחנו זוחלים הלאה. האש עוד הולכת ומתגברת. פצצות מיללות המתפוצצות באויר הופכות את השטח למקום זועה. מי שהוא מהחיילים מציע לי שנתקדם אל התותחים האיטלקים, נרכיב את המרגמה ונפתח באש-כנגד... אינני מזכה אותו אף בתשובה. כשעה תמימה ארכה הזחילה עד לחפירות ההגנה.

תנחתינו פותחים באש איומה ובלתי פוסקת. העוברת מעל לראשינו. אש התותחים נמשכת משני הצדדים עד שעה 11 לפה"צ, ואז היא נפסקת פתאום. אנו יוצאים מהחסירה. עתה נודע לנו שמאחורנו, במרחק של 100 ירדים, נמצאת המחלקה. לאחר שגודדנו עזב את הכפר התחפר לאורך הדיונות המובילות עד הנהר, וגם כבש את הדיונות שלאורך שפת הנהר. אנו מצטרפים ליחידתנו והחברים מחליפים רשמים. חייל זקן מעיר, שגם במלחמה הקודמת בצרפת באיפר לא ראה אש עזה כל כך. אולי, מוסיף האיש, היתה האש עזה גם שם, אבל הן שם היינו בתוך החפירות וכאן נתפסנו במגולה. בשעת האש העזה נתקלתי ברב הצבאי האפריקאי. קראתי אליו: «אדוני, מה אתה עושה כאן? מקומך במרחק 20 מילין מאחורי החזית, עם הכמרים!» – «מה? – הוא אומר – הבחורים יהיו באש, ואני במקום בטוח? – שתו נא», והוא מוציא מימיה ומכריח אותנו ללגום.

אנו נחים. ניכר כי חל שינוי בכל המערכה כאן. אבל שום דבר אינו ברור עוד. ודאי יודיעו לנו. ס., מומחה למצוא מציאות, מופיע כשפניו מאירים. «מצאתי!» – «ומה מצאת?» – «מים» – «מה» – אני אומר – חזור על המלה» והוא אומר: «מ-י-ם. אולם, לא שתיתי שמא הם מורעלים; גם לא נגעתי בשום דבר, כי פעמים רבות הוזהרנו על מוקשים מוסוים». אנו נלחמים זה 11 שעות בחום של 130° פרנהייט בצל, ואת המים, שניתנו לנו מתוך אזהרה כי באלה עלינו להסתפק במשך 24 שעות, שתינו עוד בשעות הראשונות של ההתקפה. אני צועד אחרי ס. לאחת החפירות המוסוות, במרחק של מאה ירדים, והוא מראה על חבית: הנה מעין החיים לפנינו. אני מתקרב אל החבית, ומי שהוא צווח: רעל! – אבל אני משקיע-טובל את פני בתוך המים ושותה. מוטב למות מרעל מאשר בצמא. אני מצליל גם את מימיתי. כעבור זמן קצר מתרוקנת החבית והולכת.

עם חשכה הגענו לחפירות שבוצרו ע"י הגדוד השני שלנו. גדוד זה יחד עם גדוד אחר שהיה ברורבה נסע במכוניות במעלה הנהר, ושם גם נטה גשר. מלבד זה הוטל עליו לעבור את הנהר ולתקוף את ג'זמבו מהעורף. בלילה העמקנו את החפירות, ומתוך ליאות נרדמנו, איש-איש בתורו.

*

למחרת בבוקר קיבלתי הודעה שעלי להצטרף תיכף ומיד למחלקה ב' הנמצאת באגף הימני הקיצוני, כ- $1\frac{1}{2}$ מילין משפך הנהר. תושבי הכפר התרכזו מסביב לנקודה ההיא, ומחלקה ב', שאי אפשר היה להעלות אליה מים, דרשה ממני לבוא לארגן ככל האפשר את הספקת המים בעזרת התושבים. משהגעתי למקום התחלתי לחקור מיד את האפשרויות שבמקום ומצאתי שהתושבים דולים מים מבור, במרחק מטרים אחדים מהנהר, וכי מקום זה נמצא תחת אש האיטלקים. אולם האיטלקים היו נותנים לתושבים לשאוב מים שם. ובכן נדברתי עם ערבי אחד כי ירד הוא וחמוריו, פעמיים ביום (השכם בבוקר ולפני שקיעת השמש) להביא לנו מים, תמורת תשלום פעוט. לא חפצתי להעסיק עוד אנשים בהובלת המים, שמא יחשדו בהם האיטלקים כי למעננו הם עושים.

תפקידי השני היה לבקר את התושבים בסביבה לשם קליטת אינפורמציה וכן בשביל להוכיח שמא יש ביניהם אנשים המוסרים אינפורמציות לאויב, ומצאתי, כי כולם לויאליים, מלבד שלושה

שנראו לי חשודים. אף-על-פי-כן עזבתים לנפשם; חשבתי שאין ביכלתם להזיק לנו. אמנם אפשר ששרתו קודם בצבא האיטלקי, אלא שטבעי הדבר שבהזדמנות כזאת יברחו מהצבא ויחזרו אל משפחותיהם.

תפקיד מחלקה ב' היה לשמור על שסך הנהר אל הים, שלא יעברו איטלקים לתקוף אותנו מהעורף. ביקשתי מאת התושבים לשלוח את בהמותיהם למרעה בין השיחים על רכס הגבעות שממולנו, כשביל להוליך את האויב שולל, כי יחשוב שרק תושבים נמצאים במקום. השעה המכרעת הולכת ומתקרבת. מחר תתחיל ההתקפה הסופית. הערב הגיעה אלינו תגבורת, וההוראות האחרונות ניתנות לכל איש ואיש. מעירים את תשומת לב כל החיילים למקומן של נקודות העזרה הראשונה. קשה יהיה תפקידנו: גם לעצור בעד האויב שלא ימלט מצד זה, וגם להתקפו. כל הזמן נמצאנו במרחק 600 ירדים במעוף הצפור ממנו.

מתוך הידיעות שאספתי יודע אני שעל חוף הים נמצאת סירה גדולה אשר תכיל 30 איש. המפקד מבקשני לראות אם אפשר יהיה להביאה בשעת הצורך, כדי לעבור בה את הנהר בזמן התקפה. 'אני הולך בלויית מחלקה ומתקרב בזהירות רבה אל הים. הגענו לסירה ומצאנו שאי אפשר יהיה לשאת אותה, וכן אי אפשר יהיה גם לחתור בה אל מעלה הנהר. אנו חוזרים, ואותה שעה פותחים תותחינו באש גורפת. אחרי קליעת חמשת הפגזים הראשונים מפסיקים התותחים את פעולתם ומישהו צועק אלינו: הם הרימו דגלים לבנים! – המפקד קורא לי ומצוה עלי לעלות על אחת הגבעות הרמות ביותר ולבוא בקשר עם האויב, לדעת מה פשר הדגלים הלבנים הללו.

כיותם בן ירובעל, שעמד בראש הר גריזים וקרא אל בעלי שכם, כן עומד גם אני על ראש ההר וקורא בערבית במלוא קולי: «אתם אנשי הצבא הסומליים, אמרו למפקדכם שרצוננו לדעת מה פשר הדגלים הלבנים הללו שהרימותם?» – אני רואה ראשים אחדים מתרוממים, וכנראה יכולים הם לשמוע את קולי. אני פונה לשפת הנהר ורואה קבוצה בת 5 אנשים מתקרבת מעברו השני של הנהר. אני דורש מהם לעבור אלינו באחת מסירותיהם. אולם הם אומרים כי שרפו את הגשרים וחיבלו בסירות שהשאירו מאחוריהם. נזכרתי שלעבדי, ידידי מבין הילידים, יש סירה דיג קטנה. אני שולח אחד החיילים לקרוא לו, ומבקש משאר בני לויתי לחפש על שפת הנהר איזה סירה אחרת. מישהו מכריז שמצא דוגית פרימיטיבית. בינתיים רואה אני שהחמשה מהצד-שכנגד מסתלקים להם. המפקד מצוני להזהירם כי ישארו במקומם, ולא – יפתח באש. הם אינם מציייתים. אני מזהירם שוב והפקודה ניתנת: הֶבְרֵן – אש! מכוונים אל מרחק של 50 מטר מהם. והנה, לפתע פתאום, נעלמו האנשים, כאילו פצתה האדמה פיה ובלעתם. אני מקבל פקודה לעבור את הנהר בדוגית. אחד מאנשינו יושב אתי, כדי להחזיר אחר כך את הדוגית חזרה לכאן, למען נוכל להעביר עוד כמה אנשים, בזה אחר זה, עד אשר יביא עבדי, ידידי, את סירתו. מפקד הפלוגה מבטיחני שהוא יחפה עלי באש, וכי במקרה שהסומלים יירו בי ויהרגוני יקום את נקמתי מהם ולא יחוס על איש.

אנו תוצים את הנהר, שרחבו מגיע במקום זה עד כדי 200 ירדים. אני מגיע ליבשה, נאחו בגומא ועולה על החוף. לפני מופיע חייל מהילידים והכרת פניו עונה בו שעצביו מזועזעים. הוא מדבר ערבית ומיעץ לי להזהר: לא לדרוך כאן, ולא לצעוד שם, מפני סכנת המוקשים הפזורים במקום. נזכר אני בגורלם של חיים שטורמן ודוד מוסיגזון... אני מצוה עליו להראות לי את הדרך. הוא ממאן. קת הרובה מריצה אותו לפני, ואני מתקדם אל המקומות הבצורים. בדרך פוגש אני בסמל מן הילידים הממהר אל שפת הנהר; כנראה רוצה הוא להתחמק, שלא ליפול בשבי. בידו רימון-יד ואני מצוה עליו לעמוד. הוא מניח את הרימון מידו וכך הוא ניצל ממות בטוח, כי במקרה כזה נהוג לירות מבלי לחכות לתשובה, מפני הסכנה שבשהיה. הוא מתקרב אלי ואני מוריד מעליו את המשקפת. הסמל מטיב לדבר ערבית ואומר לי שהוא גם מדבר איטלקית צחה. חפצו האחד להפטר מתאיטלקים הארורים. שנאה זו נובעת כנראה מעניינים אישיים ולא לאומיים. אני מצוה עליו לבוא אתי. «אתה תהיה המתורגמן שלי» – «התשחררני אחר-כך?» – שואל הוא – «אין אני מבטיח כלום, בוא!»

מנגד יורד לויטננט איטלקי בלוית שני סמלים. אני שואל: «האחתה הוא המפקד כאן?» – «לא, ישנו מיור, הקולונל חולה ונמצא בערך במרחק של 2 ק"מ מכאן, בתוך הביצורים הפנימיים». – הוא שולח את אחד הסמלים לקרוא למיור, ואני מוריד את הלויטננט ואת הסמל השני קרוב לשפת הנהר. המיור מתקרב ובא בלוית 13 קצינים. אני פונה אליו: «באתי לכאן, כדי לדעת מה פשר הרמת הדגלים הללו». – הוא שואל אותי: «מי נמצא מהעבר השני של הנהר?» – אני משיב: «מפקדי». – «מי הוא: גנרל, קולונל?» אני אומר: «לא, מפקדי הוא, וזה מספיק בשבילי». – «אני רוצה לדבר עם הגנרל או הקולונל» – אומר הוא. – אני קורא אל מעבר לנהר, אל מפקדי, בקול רם: «הוא רוצה לדבר עם הגנרל». מפקדי מצוני: «דרוש ממנו כניעה!» אני ממלא אחר הפקודה. המיור פונה לצדי, פותח את תיק אקדחו ומראה לי שהתיק ריק. – «מה פשר הדבר הזה» – שואל אנכי. – «זאת אומרת: כניעה». – עונה הוא לעומתי. בכלל עשה האיש רושם טוב, כאדם שקול בדעתו. לויטננט אלפני אחד אשר בקבוצת האופיצרים מתהלך בלי הרף הנה והנה ואינו פוסק לרטון. אני מוציא אחדות מסיגריותינו המשובחות ומכבדם. הם נראים כמאושרים. אולם בהגיעי לאלפני דוחה הוא בשאט נפש את הסיגריה המושטת לו.

המיור פונה אלי: «ומה ביחס לחפצינו? מתירא אני שמא יבזזו אותם החיילים» – «סליחה, אדוני, אין חיילינו בוזזים» – «הו, סליחה, אדוני, משיבני המיור, לא לאנשי הצבא שלכם התכונתי, כי אם לאנשי-צבאי, הילידים...» הרגעתי אותם. בינתיים הספיקו לרדת אחדים מאנשינו אל חוף הנהר, ואני רואה את עבדי ידידי עובד עבודה קשה, בהעבירו 3 אנשים בבת אחת בכל הפלגה והפלגה. אני שולח אחד מהם להשגיח על חפצי האופיצרים השבויים ומחכה לבואו של מפקד מחלקתנו.

בינתיים פונה אלי המיור האיטלקי ושואל אותי: «ערבי אתה?» – «לא». – «ובכן אולי אתה איטלקי?» – «לא». – «אתה צרפתי?» – «לא». אני נגש מקרוב ואומר: «יהודי אני, מארץ ישראל מהגליל אנכי. הזוכרים אתם את מעשה טייסיכם, כשהפציצו את תל-אביב הפרווה והרגו נשים וטף? באתי הנה לנקום את דמם ולמגר את הפשיזם!... כולם עמדו קפואים, הסתכלו בי ולא הוציאו הגה. אכן היה זה אחד הימים הגדולים בחיי.

מפקדי הופיע והמיור הצדיע בפניו. אני מוסר בקצרה את כל אשר התרחש כאן ומבקש ממנו שירשני «להרגיע» את האופיצר האלפני. המפקד שלי מסתכל בו ואומר לי: «לא, הוא נראה החייל האמתי היחידי ביניהם...»

אנו עולים אל ראש הפסגה ומצוים על האופיצרים, 26 במספר, להתאסף באחד הבתים. שבינו גם למעלה מ-70 סמלים איטלקים, מלבד מאות אחדות של ילידים. מה רב ההבדל בין איש הצבא האיטלקי ובין מפקדו. כאילו משני עמים וגזעים שונים הם באים: הראשונים צנומים, שזופים, נמוכי קומה, לאים עד מות, אינם מפותחים ביותר בגופם; האחרונים – רובם לבנים יותר, גבוהים מהם ונראה שמעולם לא ידעו מחסור. מהם שנוהגים גם בהתגנדרות חיצונית. רבים מן השבויים מבין הצבא האיטלקי סובלים מ«זעזוע-הפגזים». עובדה זו, שאחר-כך נתקלתי בה פעמים רבות, עשתה עלי רושם.

מפקדי מוסר לי בסוד: אנו עוזבים את המקום תיכף ומיד, ומחר על גודדנו לכבוש את מרגריטה. זהו תפקיד לגדוד שלם, והפלוגה שלנו צריכה להיות בראש. «אפילו שעה אחת של מנוחה אין אנו מקבלים?» – העזתי להעיר. – «כך היא המלחמה» – עונה המפקד.

שמש-זהב שוקעת אי שם במערב. רעם תותחים עז נשמע בצפון. אני עולה על מכונית המשא. נרגש אני מכל מאורעות-היום ועיף עד מות. מכונית המשא זזה הלאה אל החזית. ומרחוק יכול אני עוד לראות את עבדי, ידידי, הקורא אלי ודמעות זולגות על פניו: «שלום לך, אבן-עלי! אני עוד אראך בחיים!»

אנו מתקדמים הלאה, אל חזית המחר.